

Bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict

Pilootdepartement: Kancelarij van de Eerste Minister

Werkdocument nr. 27

I. TOE TE PASSEN BEPALINGEN

A. Rechtsgrond

1. Internationaal recht

- a) Aanvullend Protocol I bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten van 8 juni 1977 (G.P I - artikel 53).
- b) Aanvullend Protocol II bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 inzake de bescherming van de slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten van 8 juni 1977 (G.P II - artikel 16).
- c) Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict (H.CP), Uitvoeringsreglement (H.CP.R), Slotakte en Resoluties.
- d) Protocol I betreffende het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict van 14 mei 1954 (H.CP.P I).
- e) Het Verdrag van de UNESCO van 14 november 1970 met betrekking tot de maatregelen die door de verdragsluitende partijen moeten worden genomen om de ongeoorloofde invoer, uitvoer en overdracht van eigendom van cultuurgoederen te verbieden en te voorkomen.
- f) Verdrag van Parijs van 16 november 1972 inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld.
- g) Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof aangenomen te Rome op 17 juli 1998.
- h) Protocol II betreffende het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict van 26 maart 1999 (H.CP.P II).
- i) Verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

Bescherming van cultuurobjecten en plaatsen van eredienst

- j) Richtlijn 2014/60/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 15 mei 2014 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht en houdende wijziging van Verordening (EU) nr. 1024/2012 (herschikking).

2. Nationaal recht

- a) Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen (*Belgisch Staatsblad* van 5 september 1931).
- b) Wet van 10 augustus 1960 houdende aanneming van het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954, van het Protocol I en van de bijgevoegde Akten bij dat Verdrag (*Belgisch Staatsblad* van 16-17 november 1960). België heeft op 16 september 1960 het Verdrag van 's Gravenhage, het Protocol I en de bijgevoegde Akten bij dat Verdrag geratificeerd. Deze internationale akten zijn in België in werking getreden op 16 december 1960.
- c) Koninklijk besluit van 25 oktober 1961 houdende samenstelling en werking van de nationale commissie voor het cultureel patrimonium (*Belgisch Staatsblad* van 24 november 1961).
- d) Wet van 16 april 1986 houdende aanneming van het Aanvullend Protocol I en het Aanvullend Protocol II bij de Verdragen van Genève (*Belgisch Staatsblad* van 7 november 1986).
- e) De wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht. Deze wet strekt tot omzetting in het Belgisch recht van de richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht. Deze wet is nog steeds van kracht, in afwachting van een nieuwe wet ter omzetting van Richtlijn 2014/60/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 15 mei 2014 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht en houdende wijziging van Verordening (EU) nr. 1024/2012 (herschikking).
- f) Wet van 25 mei 2000 houdende instemming met het Statuut van Rome van het Internationaal Strafgerechtshof, gedaan te Rome, op 17 juli 1998 (*Belgisch Staatsblad* van 1 december 2000).
- g) Wet van 5 augustus 2003 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (*Belgisch Staatsblad* van 7 augustus 2003).
- h) Wet van 14 juni 2004 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het instellen van een uitvoeringsimmunititeit ten aanzien van buitenlandse cultuurobjecten die in België voor het publiek vertoond worden.
- i) België heeft op 17 mei 1999 Protocol II betreffende het Verdrag van 's Gravenhage inzake de bescherming van culturele goederen van 26 maart 1999 ondertekend. Het Protocol werd op 13 oktober 2010 door ons land geratificeerd en is op 13 januari 2011 in werking getreden.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

- j) Wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid (Belgisch Staatsblad van 31 juli 2007), die in werking is getreden op 1 januari 2015 voor het merendeel van de bepalingen ervan.

B. Analyse van de te nemen maatregelen

1. Analyse van de Aanvullende Protocolen bij de Verdragen van Genève – Specifieke verbodsbepalingen opgenomen in artikel 53 van Protocol I en in artikel 16 van Protocol II.

Artikel 53 van Protocol I (G.P I-53) bevat drie verbodsbepalingen:

"[...] is het verboden:

- a) vijandelijke handelingen te verrichten, gericht tegen de historische monumenten, de kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfgoed van de volkeren vormen;*
- b) dergelijke goederen te gebruiken ter ondersteuning van de militaire inspanningen;*
- c) represailles tegen dergelijke goederen te nemen".*

Dit artikel verwijst eveneens naar de bepalingen van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict en naar andere relevante internationale akten:

"Onverminderd de bepalingen van het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict en van andere op deze bescherming betrekking hebbende internationale akten,[...]".

Artikel 16 van Protocol II (G.P II-16) bevat de twee eerste verbodsbepalingen van artikel 53 van Protocol I en verwijst eveneens naar het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954: *"Onverminderd de bepalingen van het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van gewapend conflict is het verboden vijandelijke handelingen te verrichten, gericht tegen de historische monumenten, de kunstwerken of de plaatsen van eredienst, die het culturele of geestelijke erfgoed van de volkeren vormen en deze te gebruiken ter ondersteuning van het militaire optreden"*.

Het komt er dus hoofdzakelijk op neer zich te onthouden van vijandelijke handelingen tegen cultuurgoederen en ze niet te gebruiken ter ondersteuning van het militaire optreden of als doelwit van represailles (G.P I-85/ 4, d).

Uit artikel 53 van Protocol I (G.P I-53) en artikel 16 van Protocol II (G.P II-16) blijkt als dusdanig niet dat andere bijzondere uitvoeringsmaatregelen vereist zijn dan die welke:

- enerzijds voortvloeien uit de verplichting tot verspreiding (G.P I-83 en G.P II-19); cf. werkdokument nr. 04, "Verspreiding van de Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocolen";
- en anderzijds betrekking hebben op de uitwerking en eerbiediging van voorschriften inzake de leiding van het militaire optreden (G.P I-48, 57 en 58).

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van erediens

In de handleiding over de nationale toepassing van het IHR die werd uitgewerkt door het ICRK (opnieuw uitgegeven in 2013 - <https://www.icrc.org/fre/assets/files/publications/dvd-40.pdf>) worden een aantal maatregelen vermeld in het kader van de toepassing van de Verdragen van Genève van 1949 en van de Aanvullende Protocollen van 1977 (Hoofdstuk IV), waaronder de toepassing van artikel 53 van Protocol I en van artikel 16 van Protocol II (pp. 56-57): de identificatie van cultuurgoederen door aangepaste kentekens en de individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid in geval van een aanval tegen een erkend cultuurgoed waaraan een bijzondere bescherming is verleend door een speciale regeling, aangezien een dergelijke daad een oorlogsmisdrijf kan zijn (referentie naar artikel 85, §4, d van Protocol I).

Deze maatregelen moeten worden genomen door de militaire en burgerlijke overheden die in tijden van gewapend conflict verantwoordelijkheid dragen voor de toepassing van de Aanvullende Protocollen (G.P I en G.P II).

De Aanvullende Protocollen zijn derhalve niet van toepassing op de identificatie, de telling, de aanduiding, de inventarisatie en de registratie van de cultuurgoederen, het gebruik van deskundig personeel en, meer in het algemeen, op alles wat met de beveiligings- en veiligheidsmaatregelen verband houdt. Wat deze verschillende punten betreft waarvoor uitvoeringsmaatregelen nodig kunnen zijn, dient dus te worden verwezen naar het Verdrag van 's Gravenhage en naar het Uitvoeringsreglement en Protocol I en II bij dit Verdrag.

2. Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 en het Uitvoeringsreglement ervan

a) Voorafgaande beschouwing

Wat de resoluties betreft zoals goedgekeurd door de Diplomatieke Conferentie die de Aanvullende Protocollen aannam, heeft resolutie 20 van 7 juni 1977 betrekking op de bescherming van cultuurgoederen. Zij herinnert aan het belang van het Verdrag van 1954, beklemtoont dat artikel 53 van Protocol I (G.P I) geen afbreuk doet aan de toepassing van dit Verdrag en verzoekt ten slotte de Staten die nog niet tot de Verdragsluitende Partijen behoren om toe te treden tot dit Verdrag.

In de eerste plaats rijst de vraag of de ICHR die zich inderdaad moet wijden aan het onderzoek van de verbodsbepalingen van artikel 53 van Protocol I (G.P I) en van artikel 16 van Protocol II (G.P II), ook de bepalingen van het Verdrag van 's Gravenhage, van het Uitvoeringsreglement en van de Protocollen bij dit Verdrag moet bestuderen.

De ICHR heeft deze vraag onderzocht en ze positief beantwoord in de eerste, in 1988, goedgekeurde versie van dit werkdocument.

De ICHR was evenwel van mening dat voor haar optreden in dit verband bepaalde beperkingen gelden:

- (1) die voortvloeien uit het mandaat zelf van deze Commissie. Haar opdracht bestaat erin de uitvoeringsmaatregelen te bestuderen van de Verdragen van Genève en van de Aanvullende Protocollen ervan;
- (2) die voortvloeien uit de samenstelling zelf van de ICHR in 1988, waarin toen noch de Gemeenschappen, noch de Gewesten officieel en permanent vertegenwoordigd waren. De Gemeenschappen zijn immers bevoegd voor

Bescherming van cultuurobjecten en plaatsen van erfenis

culturele aangelegenheden, met name de schone kunsten, het cultureel erfgoed, de musea en de andere cultureel-wetenschappelijke instellingen, met uitzondering van de monumenten en landschappen, alsook voor de bibliotheken (cf. artikel 4, 3°, 4° en 5° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen). De Gewesten zijn bevoegd voor de monumenten en de landschappen (artikel 6, § 1, I, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen). 2 speciale gevallen:

- De Duitstalige Gemeenschap is bevoegd voor haar onroerend erfgoed sinds 1994¹ en sinds 2000 voor haar archeologisch erfgoed.
- Aangezien het roerend cultureel erfgoed op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet onder de nationale bevoegdheid of onder de bevoegdheid van een enkele gemeenschap valt, is die bevoegdheid door de zesde staatshervorming toegekend aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft nog geen wetgevende en reglementaire teksten goedgekeurd om die nieuwe bevoegdheid te organiseren. Het werk wordt voorbereid.

Op grond van haar mandaat, zoals herzien en aangevuld bij beslissing van de Ministerraad van 23 december 1994, kan de ICHR vandaag evenwel de rol vervullen van adviesorgaan van de Regering op het gebied van internationaal humanitair recht en de Gemeenschappen en Gewesten verzoeken zich in de Commissie te laten vertegenwoordigen en aan haar werkzaamheden deel te nemen. De rol van de ICHR als adviesorgaan van de Regering, meer bepaald op het gebied van de bescherming van cultuurobjecten in geval van een gewapend conflict, werd later bevestigd. Zo heeft de ICHR de bescherming van cultuurobjecten opgenomen in haar prioriteiten en heeft ze in 1997 intern een werkgroep opgericht om de desbetreffende nationale uitvoeringsmaatregelen te bestuderen. Bovendien heeft de eerste minister de rol van deskundige van de Commissie op het vlak van bescherming van cultuurobjecten bevestigd in een brief van 4 mei 1998. Een van de eerste acties van de Commissie in dit domein was de organisatie van een informatievergadering op 27 april 2000 over de bescherming van cultuurobjecten in periodes van gewapend conflict, waaraan de verschillende federale departementen, de gemeenschappen en de gewesten en het Belgische Rode Kruis hebben deelgenomen. Hier heeft de ICHR opnieuw bevestigd dat ze van mening was dat het bestuderen van de nationale uitvoeringsmaatregelen van de hulpmiddelen voor de bescherming van cultuurerfgoed in geval van gewapend conflict integraal deel uitmaakte van haar bevoegdheden.

Het mandaat van de ICHR werd bekrachtigd na de goedkeuring van het koninklijk besluit van 6 december 2000 tot herinrichting van de ICHR (cf. werkdocument nr. 01, "Nationale uitvoeringsmaatregelen van de Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocollen"). Om de opvolging te verzekeren van de verklaring "De waardigheid beschermen" van de 28e internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maan-conferentie van 6 december 2003, die onder meer de strijdende partijen vraagt om de nodige bescherming te verzekeren voor cultuurobjecten, de vernieling ervan te voorkomen en de regels van het internationaal humanitair recht na te leven, wordt in de Caïro-verklaring over de bescherming van cultuurobjecten die werd goedgekeurd tijdens een seminarie van 14 tot 16 februari 2004 (onder de verantwoordelijkheid van de Egyptische

¹ Eigenlijk was de Duitstalige Gemeenschap oorspronkelijk bevoegd voor haar onroerend erfgoed sinds 1973, maar in 1989, met de oprichting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, werd deze bevoegdheid toegekend aan het Waals Gewest. Dit laatste heeft de bevoegdheid in 1994 overgedragen aan de Duitstalige Gemeenschap.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

nationale commissie voor het internationaal humanitair recht) gevraagd aan de “nationale commissies voor de mensenrechten om bijzondere aandacht te schenken aan de bescherming van cultuurgoederen, om nationale maatregelen te nemen voor de toepassing van het Verdrag van 1954 en aan de twee Protocollen bij dit Verdrag op intern niveau, als integraal onderdeel van het internationaal humanitair recht” (§4).

Sindsdien besteedt de ICHR aanzienlijk veel aandacht aan de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict. In eerste instantie was de belangrijkste opdracht van de ICHR om de inventaris op te maken van de nationale maatregelen die genomen moesten worden om zulke goederen te beschermen en om de opvolging van de bekrachtiging van het Tweede Protocol van 26 maart 1999 bij het Verdrag van 's Gravenhage te verzekeren. Later, kort na de bekrachtiging en de inwerkingtreding voor België van het Tweede Protocol, op 13 januari 2011, heeft de ICHR beslist om de samenstelling van haar werkgroep met betrekking tot de bescherming van cultuurgoederen en de basis van de opdracht van de werkgroep te versterken om enerzijds de toepassing van de verplichtingen die voorzien worden door de Conventie van 's Gravenhage en de twee Protocollen van dit Verdrag op nationaal vlak te verzekeren en anderzijds in naam van België internationale vergaderingen over de bevordering en de opvolging van de toepassing van die verdragen voor te bereiden.

De ICHR zal de toezichthoudende minister voorstellen om het koninklijk besluit van 6 december 2000 te wijzigen zodat duidelijk in de opdrachten wordt opgenomen dat de ICHR handelt als nationaal Adviescomité voor de bescherming van cultuurgoederen, overeenkomstig Resolutie II van de Intergouvernementele Conferentie over de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict, goedgekeurd in Den Haag op 14 mei 1954.

b) Het Verdrag van 1954

(1) Voorafgaande opmerking

Zoals de ICHR reeds in de eerste, in 1988 goedgekeurde versie van dit werkdocument heeft beslist, ligt het niet in de bedoeling om deze verschillende internationale akten artikelsgewijs en uitvoerig te bestuderen, maar wel om de aandacht te vestigen op de belangrijkste bepalingen die tot uitvoeringsmaatregelen zouden moeten leiden.

Het verdient vermelding dat de Raad van State in zijn advies over het wetsontwerp dat de wet van 10 augustus 1960 houdende aanneming van het Verdrag en van de bijgevoegde Akten werd, heeft bevestigd dat de ratificatie van deze internationale akten gepaard moet gaan met interne uitvoeringsmaatregelen en meer bepaald met de aanvulling van de nationale wetgeving (cf. parlementaire stukken, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1959-1960, 11 februari 1960, nr. 433/1). Het is overigens op voorstel van de Raad van State dat in de goedkeuringswet een artikel 2 werd opgenomen dat de Koning ertoe machtigt om alle maatregelen te nemen die voor de uitvoering van de aldus goedgekeurde internationale akten vereist zijn.

(2) Analyse van de te nemen maatregelen

De preambule van het Verdrag bepaalt dat de bescherming van cultuurgoederen reeds in vreedstijd moet worden geregeld via nationale en internationale maatregelen.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van erediens

- ◆ De artikelen 2, 3 en 4 hebben betrekking op de bescherming van de cultuurgoederen, wat de beveiliging en eerbiediging van die goederen omvat.
 - De beveiliging van onze cultuurgoederen (op ons nationale grondgebied)

De Verdragsluitende Partijen moeten reeds in vreedstijd de nodige maatregelen nemen met het oog op de beveiliging van de cultuurgoederen die zich op hun grondgebied bevinden. Ze dienen de maatregelen te nemen die zij gepast achten. Het Verdrag zelf bepaalt immers niet welke vorm de beveiliging moet aannemen.
 - De maatregelen met het oog op de beveiliging zijn de volgende:
 - de cultuurgoederen identificeren; ze inventariseren, ze de nodige bescherming verlenen, en tegelijk met de officiële machtiging het kenteken aanbrengen op de goederen met het oog op de identificatie ervan;
 - kaarten opstellen om de cultuurgoederen te kunnen situeren (dergelijke kaarten bestaan bijvoorbeeld in Zwitserland);
 - schuilkelders bouwen met het oog op de bescherming van roerende cultuurgoederen, ervoor zorgen dat er schuilplaatsen zijn voor cultuurgoederen;
 - de bescherming van de onroerende cultuurgoederen plannen, met name de nodige maatregelen treffen tegen instorting, tegen brand.
 - De eerbiediging van de cultuurgoederen (overal)
 - gedragsregels uitwerken voor militaire operaties met het oog op de eerbiediging van de cultuurgoederen door de strijdkrachten. Hierbij wordt bepaald dat de strijdkrachten deze goederen niet mogen gebruiken voor doeleinden die ze aan vernietiging of beschadiging kunnen blootstellen in geval van een gewapend conflict en dat ze zich moeten onthouden van tegen deze goederen gerichte vijandelijke handelingen;
 - maatregelen treffen met het oog op de uitvoering van de voorschriften vervat in artikel 58 van het Aanvullend Protocol I bij de Verdragen van Genève (G.P I-58) die tot doel hebben te vermijden dat militaire doelwitten in de nabijheid van cultuurgoederen worden geplaatst, de cultuurgoederen te verwijderen uit de buurt van militaire doelwitten en ze de nodige bescherming te verlenen;
 - de nodige maatregelen nemen teneinde diefstal, plundering, ontvreemding en vandalisme te verbieden, te voorkomen en er een eind aan te maken, en de vordering van roerende cultuurgoederen verbieden;

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

- zich onthouden van represailles tegen deze goederen.

- ◆ Artikel 5 gaat dieper in op de verplichtingen die een Bezettende Mogendheid moet nakomen met het oog op de beveiliging en het behoud van de cultuurgoederen op het bezette grondgebied.

Maatregel: Gedragsregels uitwerken voor militaire operaties met het oog op de beveiliging en eerbiediging van de cultuurgoederen door de strijdkrachten op het bezette grondgebied. Bovendien moeten voorschriften worden vastgelegd die specifiek betrekking hebben op vredeshandhavingsoperaties.

- ◆ Artikel 6 behandelt de aanduiding van de cultuurgoederen met behulp van een kenteken teneinde de identificatie ervan te vereenvoudigen. Dit onderwerp komt uitvoerig aan bod in de artikelen 16 en 17.

- ◆ Artikel 7 vermeldt de te nemen militaire maatregelen:

- Maatregel: Reeds in vredestijd in de militaire reglementen en onderrichtingen de bepalingen opnemen met het oog op de eerbiediging van de cultuurgoederen; cf. werkdocument nr. 40, "Juridische controle van de reglementen die bij de Krijgsmacht van toepassing zijn".

- Maatregel: Reeds in vredestijd bij de strijdkrachten diensten oprichten of deskundig personeel aanstellen die moeten toezien op de eerbiediging van de cultuurgoederen en samenwerken met de burgerlijke overheden belast met de beveiliging van deze goederen.

- ◆ Artikel 8 betreft de bijzondere bescherming die kan worden verleend aan sommige schuilplaatsen voor roerende cultuurgoederen, aan sommige monumentencentra en aan andere onroerende cultuurgoederen die moeten worden ingeschreven in het "Internationaal Register van cultuurgoederen onder bijzondere bescherming". Deze goederen onder bijzondere bescherming mogen niet worden verward met de goederen vermeld in de "Lijst van het Werelderfgoed" als bedoeld in het Verdrag van Parijs van 16 november 1972 inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld.

Maatregel: Een inventaris opstellen van de schuilplaatsen en goederen die bijzondere bescherming moeten genieten in geval van een gewapend conflict. De inschrijvingsaanvragen betreffende de goederen onder bijzondere bescherming indienen bij de UNESCO overeenkomstig dit Verdrag en onder de voorwaarden bedoeld in het Uitvoeringsreglement.

- ◆ Artikel 10 behandelt de specifieke aanduiding in verband met deze bijzondere bescherming en verwijst daartoe naar artikel 16.

- ◆ Artikel 15 heeft betrekking op de bescherming en de waarborgen die het personeel geniet dat belast is met de bescherming van cultuurgoederen (zie ook artikel 21 van het Uitvoeringsreglement).

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

Maatregel: De nodige maatregelen nemen met het oog op de identificatie van het personeel dat belast is met de bescherming van cultuurgoederen overeenkomstig artikel 21 van het H.C.P.R.

- ◆ De artikelen 16 et 17 gaan dieper in op het reeds in de artikelen 6 en 10 vermelde kenteken en op het gebruik ervan voor de goederen (in enkelvoud of driemaal herhaald in driehoekige vorm) en voor de personen. Artikel 17 betreft eveneens het identiteitsbewijs van het personeel dat belast is met de bescherming van cultuurgoederen.

In het bijzonder dient te worden opgemerkt dat artikel 17 verbiedt, in geval van een gewapend conflict, het kenteken te gebruiken in andere gevallen dan die waarin het Verdrag voorziet.

Hetzelfde artikel bepaalt bovendien dat het kenteken niet op een onroerend cultureel goed mag worden geplaatst, tenzij tegelijk een machtiging wordt aangebracht die door de bevoegde overheid werd verleend.

Maatregel: Een inventaris opstellen van de te beschermen goederen in geval van een gewapend conflict. De nodige machtigingen verlenen voor de goederen die geen bijzondere bescherming genieten en ze tegelijk met het kenteken op de beschermde goederen aanbrengen overeenkomstig artikel 20 van het H.C.P.R.

- ◆ Artikel 25 betreft de verspreiding van het Verdrag en van het Uitvoeringsreglement ervan. De Partijen hebben zich ertoe verbonden deze teksten zowel in vreedstijd als in geval van een gewapend conflict te verspreiden en, in het bijzonder, de studie ervan op te nemen in hun militaire en, indien mogelijk, burgerlijke opleidingsprogramma's.

Maatregel: De teksten op zo ruim mogelijke schaal verspreiden. In het bijzonder moeten de volgende doelgroepen worden bereikt: de strijdkrachten, de bevoegde burgerlijke overheden, het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen en het personeel van de Civiele Bescherming. Cf. hieromtrent werkdocument nr. 04, "Verspreiding van de Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocollen".

- ◆ Artikel 26 verplicht de Verdragsluitende Partijen de officiële vertalingen van het Verdrag en het Uitvoeringsreglement ervan uit te wisselen.

Maatregel: De officiële vertaling van de teksten verzorgen en die overmaken via de Directeur-generaal van de UNESCO.

Dit artikel bepaalt ook dat de Partijen ten minste om de vier jaar aan de Directeur-generaal van de UNESCO een verslag moeten overmaken betreffende de uitvoeringsmaatregelen die zij hebben genomen, voorbereid of overwogen.

Maatregel: Dit verslag om de vier jaar opstellen en overmaken aan de Directeur-generaal van de UNESCO.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

- ◆ Artikel 28 behandelt de sancties. De Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe alle interne maatregelen te nemen met het oog op de vervolging en strafrechtelijke of disciplinaire bestraffing van de personen die het Verdrag hebben geschonden of opdracht hebben gegeven het te schenden.

Maatregel: De bestraffing van de schendingen van dit Verdrag en van de Protocollen regelen.

c) Uitvoeringsreglement (beknopte analyse)

Artikel 20 van het Verdrag bepaalt dat de toepassingsregels ervan vastgelegd zijn in het Uitvoeringsreglement.

Hoofdstuk I met als titel "Controle" en de artikelen 1 tot 7 gaan dieper in op de aanwijzing en de functie van de commissarissen-generaal voor de cultuurgoederen, de nationale vertegenwoordigers voor de cultuurgoederen in geval van conflict, de afgevaardigden van de Beschermende Mogendheden, de inspecteurs en de deskundigen.

We onthouden van artikel 1 dat "bij de inwerkingtreding van het Verdrag de Directeur-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur een internationale lijst zal opstellen van alle personen, aangewezen door de Hoge Verdragsluitende Partijen als geschikt voor het vervullen van de functie van Commissaris-generaal voor culturele goederen. Op initiatief van de Directeur-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur zal deze lijst periodiek worden herzien, op grond van de verzoeken ontvangen van de Hoge Verdragsluitende Partijen."

Maatregel: nagaan of België die personen heeft aangewezen als geschikt voor het vervullen van de functie van Commissaris-generaal voor culturele goederen en, indien niet, personen aanwijzen.

Bovendien legt artikel 2 a) de Hoge Verdragsluitende Partij welke in een conflict is gewikkeld waarop artikel 18 van het Verdrag van toepassing is, op om een vertegenwoordiger te benoemen voor de culturele goederen gelegen op haar grondgebied en, indien zij ander grondgebied bezet houdt, een speciale vertegenwoordiger te benoemen voor de culturele goederen welke zich daar bevinden.

Maatregel: nagaan of België, door zijn aanwezigheid in internationale strijdkrachten, zich onder de invloed van deze bepalingen bevindt en, in voorkomend geval, een speciale vertegenwoordiger benoemen.

Artikel 12 heeft betrekking op het "Internationaal Register van cultuurgoederen onder bijzondere bescherming". Dat Register wordt bijgehouden door de Directeur-generaal van de UNESCO. De Verdragsluitende Partijen ontvangen een afschrift ervan. De artikelen 13, 14 en 15 behandelen de inschrijving van de cultuurgoederen in dat Register.

De artikelen 20 en 21 bevatten de voorschriften inzake de aanduiding van de goederen met behulp van een kenteken en het gebruik van dat kenteken door het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen (vlaggen, armbanden, identiteitsbewijzen). De vermeldingen die op deze identiteitsbewijzen moeten staan, worden opgesomd en een model van dergelijke identiteitsbewijzen is opgenomen in de bijlage van het Uitvoeringsreglement.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

Artikel 21, alinea 3 bepaalt dat “elke Hoge Verdragsluitende Partij haar eigen identiteitsbewijs vaststelt, waarbij zij uitgaat van het model dat bij wijze van voorbeeld bij dit Reglement is gevoegd”, dat gebruikt zal worden voor personen met controlefuncties overeenkomstig het Uitvoeringsreglement en het personeel voor de bescherming van cultuurgoederen.

Maatregel: het identiteitsbewijs vaststellen.

3. Resoluties

Resolutie II bepaalt: *"De Conferentie drukt de wens uit dat, vanaf haar toetreding tot het Verdrag, ieder van de Hoge Verdragsluitende Partijen, in het kader van haar grondwettelijk en bestuurlijk stelsel, een comité zou oprichten, samengesteld uit een beperkt aantal personen, zoals hoge ambtenaren van de archeologische diensten, musea, enz., een vertegenwoordiger van de Generale Staf, een vertegenwoordiger van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, een specialist in Internationaal Recht, en twee of drie andere leden welke een ambt uitoefenen op of bevoegd zijn in de door het Verdrag gedekte gebieden.[...]"*.

Deze Resolutie beschrijft de opdrachten en werking van dat comité.

Maatregel: Een federaal Adviescomité oprichten

4. Protocol I betreffende het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict (H.C.P.I).

a) Inhoud

Deel I van dit Protocol heeft tot doel een stelsel uit te werken voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van bezetting van het grondgebied door een Verdragsluitende Partij ongeacht of de rechtspraak van een Verdragsluitende Partij van toepassing is op de bezette Staat.

b) Verplichtingen inzake aanpassing

Paragraaf 11 a) van deel III van het Protocol bepaalt:

“De Staten die bij de inwerkingtreding van het Protocol Partij waren, zullen, ieder wat hem betreft, binnen een termijn van zes maanden de maatregelen nemen die nodig zijn voor de daadwerkelijke toepassing ervan.”

c) Maatregelen

- Beletten dat cultuurgoederen worden uitgevoerd van een door haar tijdens een gewapend conflict bezet gebied.
- Beslag leggen op de cultuurgoederen die in haar grondgebied zijn ingevoerd en direct of indirect afkomstig zijn van eender welk bezet gebied.
- Bij de beëindiging van de vijandelijkheden het aan de bevoegde autoriteiten van het eertijds bezette gebied teruggeven van de culturele goederen, welke zich op haar grondgebied bevinden, indien deze goederen zijn uitgevoerd in strijd met het beginsel vervat in de eerste paragraaf [eerste streepje lezen]. Ze zullen nooit mogen worden behouden bij wijze van vergoeding van oorlogsschade.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

- De Hoge Verdragsluitende Partij, welke de verplichting had de uitvoer van culturele goederen uit het door haar bezette gebied te beletten, moet een schadeloosstelling toekennen aan de bezitters te goeder trouw van culturele goederen, die moeten worden teruggegeven volgens de vorige paragraaf.
- Culturele goederen afkomstig uit het gebied van een Hoge Verdragsluitende Partij en door haar met het oog op hun bescherming tegen de gevaren van een gewapend conflict in bewaring gegeven in het gebied van een andere Hoge Verdragsluitende Partij, worden na de beëindiging der vijandelijkheden door deze Partij teruggegeven aan de bevoegde autoriteiten van het gebied van herkomst.

5. Protocol II betreffende het Verdrag van 's Gravenhage (van 1954) inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict van 26 maart 1999 (H.C.P. P II)

De Preambule van Protocol II herinnert aan het belang van de bepalingen van het Verdrag van 1954, maar benadrukt ook de noodzaak die bepalingen aan te vullen met maatregelen die de toepassing ervan versterken.

a) Beveiliging van de cultuurgoederen

- (1) Artikel 5 bevat een voorbeeldlijst van voorbereidende maatregelen die in vredetijd moeten worden genomen voor de beveiliging van de cultuurgoederen.

Maatregelen:

- inventarissen opstellen;
- de te nemen urgentiemaatregelen plannen met het oog op de bescherming van de goederen tegen brandrisico of instorting van de gebouwen;
- de overbrenging van de roerende cultuurgoederen naar schuilkelders voorbereiden of ter plaatse zorgen voor een gepaste bescherming van de goederen;
- de bevoegde overheden aanwijzen die verantwoordelijk zijn voor de beveiliging van de cultuurgoederen.

- (2) Artikel 29 voorziet in de oprichting van een Fonds voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict, met een dubbele doelstelling: financiële bijstand verlenen ter ondersteuning van de voorbereidende maatregelen die in vredetijd moeten worden genomen en van de urgentiemaatregelen met het oog op de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict.

Maatregel: meewerken aan het Fonds voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict (UNESCO)..

(b) Eerbiediging van de cultuurgoederen

- (1) De artikelen 6 (eerbiediging van de cultuurgoederen), 7 (voorzorgsmaatregelen bij de aanval) en 9 (bescherming van de cultuurgoederen in bezet gebied) hebben betrekking op de leiding van de operaties. De inhoud van deze artikelen moet aanleiding geven tot een adequate verspreiding onder de strijdkrachten.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

Maatregel: De inhoud van deze artikelen opnemen in de opleidingsprogramma's: cf. par. 2, b), (2), 4de lid.

(2) Artikel 8 (Voorzorgsmaatregelen tegen de gevolgen van aanvallen)

Artikel 8 voert, ten aanzien van de cultuurgoederen, het voorzorgsprincipe in wat de gevolgen van aanvallen betreft. Hierbij wordt de formulering gebruikt van artikel 58 van het Aanvullend Protocol I bij de Verdragen van Genève van 1977.

Dit houdt het volgende in: de cultuurgoederen verwijderen uit de buurt van militaire doelwitten of voorzien in een passende bescherming *in situ* en reeds in vredetijd vermijden dat militaire doelwitten in de nabijheid van cultuurgoederen worden geplaatst (en omgekeerd).

Maatregel: deze verplichtingen moeten aanleiding geven tot:

- een adequate verspreiding, waarbij in het bijzonder de volgende doelgroepen worden bereikt: de bevoegde burgerlijke en militaire overheden (cf. par. 2, b), (2) 9de lid), de personen belast met de bescherming van cultuurgoederen en het personeel van de Civiele Bescherming.
- een bijzondere aandacht van de burgerlijke en militaire overheden die moeten vermijden dat militaire doelwitten in de nabijheid van cultuurgoederen worden geplaatst en kunnen overwegen om de cultuurgoederen te verwijderen uit de buurt van militaire doelwitten als bedoeld in artikel 52 van het G.P.I.

c) Verhoogde bescherming

- (1) In het Verdrag van 1954 werd het begrip bijzondere bescherming van cultuurgoederen ingevoerd. Voortaan wordt in Protocol II melding gemaakt van een verhoogde bescherming die niet overeenstemt met de bijzondere bescherming bedoeld in het Verdrag van 1954. Artikel 10 van Protocol II omschrijft de drie voorwaarden die nodig zijn om een cultuurgoed verhoogde bescherming te kunnen verlenen.

Er moet benadrukt worden dat de verhoogde bescherming geen bijkomende bescherming impliceert ten aanzien van de algemene bescherming van de cultuurgoederen. Het verschil heeft in feite betrekking op de verplichtingen waaraan de eigenaar van het cultureel goed moet voldoen. De Staat die eigenaar is van dat goed mag het in geen geval omvormen tot militair doelwit. De registratie van de cultuurgoederen onder verhoogde bescherming bij het Comité voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict, opgericht bij artikel 24, verplicht de Staten dus grondig te bestuderen of ze deze goederen voor militaire doeleinden kunnen gebruiken.

- (2) Artikel 11 van Protocol II vermeldt: *“Elke partij zou aan het Comité een lijst moeten voorleggen van de cultuurgoederen voor dewelke zij de bedoeling heeft verhoogde bescherming aan te vragen”.*

Maatregel: Een inventaris opstellen van de goederen die verhoogde bescherming genieten en deze verhoogde bescherming aanvragen bij het Comité.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

d) Strafrechtelijke verantwoordelijkheid en bevoegdheid

- (1) Artikel 15 handelt over de ernstige schendingen van Protocol II en bepaalt het volgende: *“Elke Partij treft de maatregelen die nodig zouden blijken te zijn om in het interne recht de in dit artikel bedoelde overtredingen aan te klagen en dergelijke overtredingen te bestraffen met de gepaste boete. Op die wijze houden de partijen zich aan de algemene rechtsbeginselen en aan het internationale recht, met name aan de voorschriften die de individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid uitbreiden tot personen die niet de rechtstreekse daders zijn”*.
- (2) Krachtens artikel 16 moeten de Partijen bovendien de nodige wettelijke maatregelen nemen teneinde hun bevoegdheden ten aanzien van de in artikel 15 bedoelde overtredingen vast te leggen.
- (3) Artikel 18 gaat dieper in op de kwestie van de uitlevering.
- (4) Artikel 19 verduidelijkt dat de Partijen elkaar alle mogelijke rechtshulp moeten verlenen voor de strafprocedures met betrekking tot de schendingen van het Protocol.
- (5) Artikel 21 bepaalt dat de Partijen de nodige wettelijke, administratieve en disciplinaire maatregelen moeten nemen met het oog op de stopzetting van de volgende daden: het gebruik van cultuurgoederen waarbij het Verdrag of het Protocol wordt geschonden, de illegale uitvoer, verplaatsing of eigendomsoverdracht van cultuurgoederen vanuit bezet gebied.

Maatregel: De nodige wettelijke, administratieve en disciplinaire maatregelen nemen met het oog op de stopzetting van daden die strijdig zijn met het Protocol.

e) Verspreiding

- (1) Het eerste en tweede lid van artikel 30 wijzen erop dat de inhoud van Protocol II zowel via burgerlijke als militaire opvoedings-, voorlichtings- en opleidingsprogramma's moet worden verspreid.
- (2) Het derde lid van artikel 30 luidt: *“De militaire of burgerlijke overheden die in tijden van gewapend conflict verantwoordelijkheden opnemen die betrekking hebben op de toepassing van dit Protocol, moeten de tekst ervan perfect kennen”*. Cf. hieromtrent artikel 53 van het G.P I, alsook artikel 83/2 van dit Protocol.

Maatregel:

Daartoe nemen de Partijen de volgende maatregelen, naar gelang van het geval:

- Zij nemen in hun militaire reglementen richtlijnen en aanwijzingen op over de bescherming van de cultuurgoederen (cf. par. 2, b), (2), 4de lid).
- In samenwerking met de UNESCO en de bevoegde gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties werken zij in vreedstijd onderrichtings- en opvoedingsprogramma's uit en voeren ze uit (cf. hieromtrent par. 2, b), (2), 9de lid en het voornoemde werkdocument nr. 04).

Bescherming van cultuurobjecten en plaatsen van erfenis

- Via de Directeur-generaal brengen zij elkaar op de hoogte van de administratieve bepalingen en de maatregelen die werden genomen om uitwerking te geven aan de twee vorige leden.
- Via de Directeur-generaal brengen zij elkaar zo vlug mogelijk op de hoogte van de wetten en de administratieve bepalingen die zij hebben aangenomen om de toepassing van dit Protocol te waarborgen.

6. Het Verdrag van 1972 inzake het Werelderfgoed.

a) De “Lijst van het Werelderfgoed”

Het Verdrag van Parijs van 16 november 1972 inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld is ongetwijfeld het meest bekende verdrag dat de UNESCO heeft aangenomen. Dit Verdrag, dat op 31 juli 2015 bindend was voor 191 landen, maakte het mogelijk de *Lijst van het Werelderfgoed* op te stellen, die tot op heden 962 goederen bevat (waaronder 745 cultuurobjecten, 188 natuurlijke goederen en 29 gemengde goederen op het grondgebied van 157 landen die toegetreden zijn tot deze internationale akte).

Bovengenoemde lijst werd ingevoerd krachtens het Verdrag van 1972 naar aanleiding van de XVIIde zitting van de UNESCO. Het Verdrag bepaalt dat het Comité voor het Werelderfgoed een lijst van culturele en natuurlijke goederen (als bedoeld in de artikelen 1 en 2 van dit Verdrag) opstelt, bijwerkt en verspreidt. Deze lijst wordt voorgelegd door de Verslagsluitende Partijen en bevat de goederen die geacht worden een universele en uitzonderlijke waarde te hebben (art. 11, § 2).

Wat België betreft, waren in februari 2013 de 11 volgende goederen opgenomen in deze lijst: de Vlaamse Begijnhoven (1998), de vier scheepsliften van het Canal du Centre en hun landschap in La Louvière en Roelux (1998), de Grote Markt van Brussel (1998), de Vlaamse en Waalse Belforten (volgens de Lijst van de UNESCO: belforten in België en Frankrijk) (1999), het historische centrum van Brugge (2000), de belangrijkste woningen ontworpen door de architect Victor Horta in Brussel (2000), de neolithische silexmijnen van Spiennes nabij Bergen (2000), de Onze-Lieve-Vrouwkathedraal van Doornik (2000), het Complex woning-ateliers-museum Plantin-Moretus in Antwerpen (2005), het Stocletpaleis in Brussel (2009) en ten slotte de belangrijkste mijnsites van Wallonië: Grand-Hornu in Boussu, Bois-du-Luc in La Louvière, Bois du Cazier in Charleroi en de steenkoolmijn van Blegny (2012).

Deze culturele en natuurlijke goederen werden opgenomen in de lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO omdat ze beantwoordden aan de inschrijvingscriteria. Het moet immers gaan om meesterwerken die getuigen van menselijke creativiteit of van een aanzienlijke uitwisseling van invloeden tijdens een bepaalde periode, een unieke getuigenis vormen van een culturele traditie of een bestaande of verdwenen beschaving, of buitengewoon representatieve voorbeelden zijn van de vestiging van een volk of van de bezetting van het grondgebied. Ook hun authenticiteits- en integriteitsgraad worden in acht genomen.

b) Verplichting inzake aanpassing

Bescherming van cultuurobjecten en plaatsen van erfdienst

Afdeling II van het Verdrag van 1972 bepaalt de nationale en internationale beschermingsmiddelen voor het cultureel en natuurlijk erfgoed, door elk land te vragen *“een algemeen beleid vast te stellen gericht op het aan het cultureel en natuurlijk erfgoed geven van een functie in het leven van de gemeenschap, en op de integratie van de bescherming van dat erfgoed in de programma's voor algemene planning”* (art. 5, a) en *“ter zake dienende wettelijke, wetenschappelijke, technische, bestuurlijke en financiële maatregelen te nemen die nodig zijn voor de identificatie, de bescherming, het behoud, het toegankelijk maken van en het geven van een nieuwe bestemming aan dit erfgoed”* (art. 5, d).

Deze verplichtingen mogen niet worden verward met die welke voortvloeien uit de toepassing van de Aanvullende Protocollen I en II bij de Verdragen van Genève alsook uit het Verdrag van 1954 en van de Protocollen bij dit Verdrag die tot doel hebben bijzondere bescherming te verlenen aan cultuurobjecten in geval van een gewapend conflict.

II. BETROKKEN DEPARTEMENTEN

A. Op federaal niveau:

- Kanselarij van de Eerste Minister;
- Minister bevoegd voor de niet-gecommunautariseerde en niet-geregionaliseerde goederen (momenteel de minister van Wetenschapsbeleid);
- Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid;
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (Civiele Bescherming);
- Ministerie van Landsverdediging;
- Federale Overheidsdienst Buitenlandse zaken;
- Federale Overheidsdienst Justitie;
- Federale Overheidsdienst Financiën (Begroting);
- Nationale Commissie UNESCO.

B. Rekening houdend met de communautarisering en regionalisering van de cultuurobjecten:

- Vlaamse Gemeenschap;
- Franse Gemeenschap;
- Duitstalige Gemeenschap;
- Vlaams Gewest (bevoegdheden uitgeoefend door het Parlement en de Regering van de Vlaamse Gemeenschap);
- Waals Gewest;
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest en zijn gemeenschappelijke instellingen;
- De UNESCO Commissies van de deelstaten: de Vlaamse UNESCO Commissie en de Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO.

C. En bovendien:

- Het Belgische Blauwe Schild;
- Het Belgische Rode Kruis;
- ICOMOS België;
- ICOM België;
- ICA België;
- IFLA België.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

III. BUDGETTAIRE WEERSLAG

De uitvoeringsmaatregelen van sommige bepalingen blijken geen andere gevolgen voor de begroting te hebben dan die welke betrekking hebben op de normale werking van de betrokken overheden (bv. reglementering, verspreiding en onderwijs, aanduiding van de beschermde goederen, ...).

Uit een uitvoerige studie van de uitvoeringsmaatregelen van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en van de bijgevoegde Akten bij dat Verdrag en in het bijzonder van Protocol II betreffende het Verdrag van 's Gravenhage inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, van 26 maart 1999, zou daarentegen kunnen blijken dat de uitvoering van deze internationale akten nieuwe gevolgen voor de begroting kan hebben.

IV. STAND VAN ZAKEN

Punt IV bevat een overzicht van de te nemen maatregelen die voortvloeien uit de analyse verricht in punt I hiervoor.

[A. Voorafgaande opmerking

1. *De eerste versie van het werkdocument, goedgekeurd in 1988, wees erop dat in het begin van de jaren vijftig maatregelen werden genomen met het oog op de bescherming van de cultuurgoederen. Na het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 werden evenwel geen bijzondere uitvoeringsmaatregelen getroffen.*

De wet van 10 augustus 1960 houdende aanneming van dit Verdrag heeft niet het voorwerp uitgemaakt van koninklijke uitvoeringsbesluiten, niettegenstaande de bepalingen in artikel 2 van deze wet.

Alhoewel het Verdrag van 1954 geen aanleiding gaf tot bijzondere uitvoeringsmaatregelen, mag evenwel niet worden beweerd dat de wetgever zich niet bekommerd heeft om de bescherming van de cultuurgoederen (eerst uitsluitend op nationaal-federaal vlak en nadien op communautair en regionaal vlak).

De nieuwe wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid (Belgisch Staatsblad van 31 juli 2007) bevat bepalingen met betrekking tot de bescherming van cultuurgoederen in de artikels 3 en 183 (dit laatste specifiek gericht op het geval van oorlog), die in werking zijn getreden op 1 januari 2015 (inwerkingtreding bepaald door het koninklijk besluit van 4 augustus 2014 tot bepaling van de modaliteiten van de uitvoering door de provincie van opdrachten ten gunste van de hulpverleningszone en tot wijziging van diverse koninklijke besluiten genomen in uitvoering van de wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid (Belgisch Staatsblad 20 oktober 2014)).

In dit verband kan ook worden verwezen naar de wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen (Belgisch Staatsblad van 5 september 1931) en naar de wet van 16 mei 1960 betreffende 's Lands cultureel patrimonium (Belgisch Staatsblad van 5 augustus 1960). Deze twee laatste wetten, die inderdaad te allen tijde van toepassing zijn, bevatten echter geen bijzondere bepalingen met betrekking tot de bescherming van de cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict of in oorlogstijd.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

2. *De eerste versie van het werkdocument, goedgekeurd in 1988, merkte ook op dat de communautarisering en regionalisering van de cultuurgoederen het probleem niet hebben opgelost, temeer daar de wetten die de bevoegdheden van de Gemeenschappen en Gewesten vastleggen, deze niet uitdrukkelijk verantwoordelijk stellen voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict.*

Bijlage A bij dit werkdocument bevat een lijst met de voornaamste normatieve bepalingen die de Gemeenschappen en Gewesten hebben aangenomen op het gebied van de bescherming van het (on)roerend cultureel erfgoed.

B. Uitvoeringsmaatregelen

1. Verspreiding - onderwijs (H.CP - 25, H.CP. P II - 30, en G.P I - 53 en 83 en G. P II - 16) Opmerking: cf. punt 8 hierna

a) Bij de Krijgsmacht:

(1) Onderwijs: De bescherming van de cultuurgoederen maakt deel uit van de cursus recht van de gewapende conflicten. Deze cursus wordt georganiseerd op alle niveaus en voor alle rangen van de militaire hiërarchie in het kader van de basisopleiding en als permanente vorming zowel van het actief kader als van het reservekader. Het onderwijs is aangepast aan het verantwoordelijkheidsniveau en aan de kennis die noodzakelijk is voor de uitoefening van de functie. De nadruk ligt meer bepaald op de houding die men dient aan te nemen ten aanzien van de goederen die voorzien zijn van het kenteken dat bescherming verleent. Voor alle soorten opleidingen bestaan specifieke onderrichtingen (cf. het voornoemde werkdocument 04).

(2) Training: De basiskennis wordt aangevuld met oefeningen en manoeuvres die het mogelijk maken de verworven kennis te onderhouden.

- b) Ten behoeve van de bevoegde overheid, het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen en het personeel van de Civiele Bescherming.

Voor zover wij weten, werd hieromtrent nog geen informatie verstrekt aan deze categorieën van deskundige personen (cf. het voornoemde werkdocument 04).

c) Naar het grote publiek

Voor zover wij weten, werd hieromtrent nog geen informatie verstrekt naar het grote publiek toe (cf. het voornoemde werkdocument 04).

Als hulpkracht voor de Belgische overheden in het humanitaire domein verspreidt het Belgische Rode Kruis het internationaal humanitair recht in België. Het werkt ook samen met de Belgische overheden om ervoor te zorgen dat de regels van dit recht worden nageleefd en om de bescherming te verzekeren van de kentekens erkend door het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 en de Aanvullende Protocollen van die Verdragen betreffende de bescherming van slachtoffers van gewapende conflicten (Statuten van de Internationale Beweging van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan, goedgekeurd in 1986 en gewijzigd in 1995 en 2006, art. 3, §2, al. 3; Statuten van het Belgische Rode Kruis herzien in 2003, art. 4).

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

De verspreiding van het internationaal humanitair recht door het Belgische Rode Kruis heeft vooral betrekking op de sensibilisering en de vorming van elk publiek betreffende de regels voor de bescherming van burgerlijke goederen, waaronder cultuurgoederen die beschermd worden door de Aanvullende Protocollen van 1977 van de Verdragen van Genève van 1949, en het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en de Protocollen bij dat Verdrag.

Het Belgische Blauwe Schild Comité werkt ook mee aan de verspreiding van de regels voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict (zie hierna punt 15).

2. Reglementering:

a) Bij de Krijgsmacht:

- (1) Een samenvatting van de bepalingen van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 werd verspreid via de Algemene Order J/730 van 30 november 1977.

De volledige tekst van het Verdrag is verschenen in het Militair Reglement A 14 dat de teksten betreffende het recht van de gewapende conflicten bevat. Deze Algemene Order en dit Reglement worden binnenkort vervangen door een elektronische databank die de volledige tekst van de juridische basisdocumenten zal bevatten en die beschikbaar zal zijn via het Intranet-portaal van de Algemene Directie Juridische Steun en Bemiddeling (DGJM).

- (2) Het beschermingsteken van de cultuurgoederen is vermeld op de kaart die als geheugensteuntje dient met als titel “De humanitaire regels voor de strijder”, die elk lid van de Krijgsmacht in zijn bezit moet hebben.
- (3) De reglementering in verband met de te nemen voorzorgsmaatregelen ten aanzien van cultuurgoederen bij de aanval, tegen de gevolgen van aanvallen en in geval van bezetting wordt behandeld in de verschillende handleidingen die voor alle personeelscategorieën bestaan (officiers, onderofficiers, vrijwilligers).

Momenteel wordt een “Handleiding operationeel recht” opgesteld bij Defensie (DGJM). Die “Handleiding” zal een deel omvatten over de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict en zal op korte termijn klaar zijn.

- (4) De Krijgsmacht hecht bovendien veel belang aan de bescherming van de monumenten en historische en archeologische plaatsen van militaire aard (forten, kazernes, citadellen, ...). Daartoe werden vanaf 1986 interne reglementen uitgevaardigd, via een Algemene Order (J/775 van 9 april 1986, vervolgens vervangen door J/775A van 16 maart 2000). Deze reglementering maakt momenteel het voorwerp uit van de richtlijn “Specifieke procedure” (DGMR-SPS-DSC-INFR-IGDD 001 MR Infra G2) van 21 januari 2004, “Bescherming van het natuurlijk milieu en de monumenten van het militair domein”. Deze instructies voorzagen in de oprichting van een “Commissie voor de bescherming van het natuurlijk milieu en de monumenten van het militair domein (COMIMO)”. Deze Commissie heeft als opdracht maatregelen uit te werken met het oog op de bescherming van de natuurlijke landschappen en archeologische

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

plaatsen, alsook van de karakteristieke gebouwen van militaire aard en de toepassing van deze maatregelen te waarborgen.

(5) Bij de wet van 14 juni 2006 werd overigens een adviesraad opgericht, "Historische Pool van Defensie" genaamd. Deze raad heeft met name tot taak:

- de Minister van Landsverdediging adviezen te verstrekken over het behoud, de instandhouding en de opwaardering van het historisch patrimonium van Defensie;
- het historisch patrimonium van Defensie te inventariseren.

(6) Landsverdediging is ook bevoegd voor het beheer van de begraafplaatsen voor Belgische militairen (dienst oorlogsgraven).

Deze bevoegdheid werd in 2002 overgeheveld van het Ministerie van Binnenlandse Zaken naar het Ministerie van Landsverdediging bij de oprichting van de FOD Binnenlandse Zaken (koninklijk besluit van 14 januari 2002). De dienst oorlogsgraven is sinds januari 2009 overgebracht naar het Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers - Instituut voor Veteranen (NIOOO), parastatale van het type B die onder de Minister van Landsverdediging ressorteert.

b) Ten behoeve van de bevoegde overheid, het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen en het personeel van de Civiele Bescherming.

Voor zover wij weten, werd nog geen reglementering uitgewerkt voor deze categorieën van deskundige personen.

c) Ten behoeve van de overige doelgroepen

Voor zover wij weten, werd nog geen reglementering uitgewerkt naar het grote publiek toe.

3. Maatregelen met het oog op de beveiliging en eerbiediging van de cultuurgoederen (H.CP - 2, 3, 4; H.CP.P II - 5)

a) Tijdens de werkzaamheden van de ICHR werd vastgesteld dat geen beveiligingsmaatregelen in geval van een gewapend conflict werden genomen.

b) Inventaris van de cultuurgoederen

De ICHR heeft tot op heden geen enkele inventaris ontvangen. De voorzitter van de Werkgroep Cultuurgoederen van de ICHR heeft echter alle bevoegde overheden gevraagd om de reglementeringen voor te leggen die van kracht zijn inzake de klassering en, in voorkomend geval, de gebruikte criteria voor het bepalen van categorieën voor de beschermde goederen. Op lange termijn zal het erom gaan te werken aan een vergelijkende tabel van de wetgevingen die hier momenteel van toepassing zijn, te proberen om de criteria zo uniform mogelijk te maken en later de cultuurgoederen onder algemene bescherming te identificeren.

c) Maatregelen betreffende de identificatie (H.CP - 6, 16, 17)

Er heerst blijkbaar onduidelijkheid in verband met de identificatie. Het kenteken van de cultuurgoederen als bedoeld in het Verdrag van 1954 wordt in sommige regio's nog gebruikt voor de identificatie van de goederen opgenomen

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

in de lijst van het geklasseerde patrimonium ² en niet voor de identificatie van de goederen die bescherming genieten in geval van een gewapend conflict. Het Vlaams Gewest wijzigde echter het herkenningsteken voor beschermd onroerend erfgoed (beschermde monumenten, stads- en dorpsgezichten, archeologische sites en cultuurhistorische landschappen) op 3 maart 2015. Dit herkenningsteken onderscheidt zich duidelijk van het Blauwe Schild. Het Blauwe Schild zal enkel nog worden gebruikt in toepassing van het Verdrag van Den Haag en de bijhorende protocollen.

- d) Kaarten opstellen om de cultuurgoederen te kunnen situeren (dergelijke kaarten bestaan bijvoorbeeld in Zwitserland. Tot op heden werd geen enkele beslissing betreffende dergelijke kaarten medegegeeld aan de ICHR.
- e) Schuilkelders bouwen met het oog op de bescherming van roerende cultuurgoederen, ervoor zorgen dat er schuilplaatsen zijn voor cultuurgoederen, ...

Uit een studie die in de jaren tachtig door de Commissie voor de Nationale Vraagstukken inzake Verdediging (CNVV) werd uitgevoerd, blijkt dat hieromtrent noch op nationaal (federaal) niveau, noch op communautair of regionaal niveau enig urgentieprogramma werd uitgewerkt. Ons land beschikt evenwel over een aantal schuilkelders die kunnen dienen om kunstwerken te beschermen (Eigenbrakel, Belgische Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Koninklijk Museum van Mariemont, ...).

- f) De bescherming van de onroerende cultuurgoederen plannen, met name de nodige maatregelen treffen tegen instorting, tegen brand, ... (cf. punt IV, A, 1 – rol van de Civiele Bescherming).

4. Deskundige diensten en personeel bij de Krijgsmacht (H.CP - 7)

De Krijgsmacht heeft momenteel geen deskundige diensten of personeel die als taak zouden hebben toe te zien op de eerbiediging van cultuurgoederen en samen te werken met de burgerlijke overheden die belast zijn met de beveiliging van deze goederen.

5. Verlenen van bijzondere bescherming (H.CP - 8)

- a) Inventaris van de goederen die bijzondere bescherming moeten genieten in geval van een gewapend conflict

De ICHR heeft tot op heden geen enkele inventaris ontvangen.

- b) Indiening van de inschrijvingsaanvragen bij de UNESCO

Geen enkel goed in België is opgenomen in de lijst van goederen onder bijzondere bescherming (lijst op de website van de UNESCO: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Register2015FR.pdf>).

België kiest eerder voor het verlenen van verhoogde bescherming.

² Zie Bijlage B

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van erediens

6. Verlenen van verhoogde bescherming (H.CP. P II- 10 en volgende)

- a) Voorlegging van de lijst van de cultuurgoederen waarvoor de Partijen verhoogde bescherming wensen aan te vragen aan het Comité voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict (H.CP.P II- 11).

Met toepassing van artikel 11, §1 van het Tweede Protocol van 1999 bij het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 was België de eerste Verdragsluitende Staat die een indicatieve lijst van de cultuurgoederen die verhoogde bescherming kunnen genieten, heeft ingediend tijdens de vergadering van het Comité voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict op 20 en 21 december 2012 (beschikbaar op <http://www.unesco.org/new/fr/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/protection-of-cultural-property/tentative-list/tentative-list-belgium/#c1331965>). Deze eerste indicatie lijst bestaat uit Belgische goederen die zijn opgenomen in de Lijst van het Werelderfgoed en die in België liggen.

- b) Voorlegging van de lijst van de cultuurgoederen waarvoor de Partijen verhoogde bescherming vragen aan het Comité voor de bescherming van cultuurgoederen in geval van een gewapend conflict (H.CP.P II- 10 en s.).

In 2013 heeft België met succes de kandidaatsdossiers van drie goederen ingediend voor het verlenen van verhoogde bescherming: de woning en het atelier van Victor Horta (Brussels Hoofdstedelijk Gewest), de neolithische vuursteenmijnen in Spiennes (Waals Gewest) en het Museum Plantijn-Moretus (Vlaams Gewest). De lijst van alle cultuurgoederen die een verhoogde bescherming genieten, is beschikbaar op de website van de UNESCO: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/19542P-enhanced-protection-list-fr_20140320.pdf.

7. Statuut van het personeel (H.CP - 15 en H.CP.R - 21)

Het staat niet vast of het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen, volledig op de hoogte is van de bescherming en de waarborgen die het krachtens het Verdrag geniet.

Evenmin staat vast of de maatregelen betreffende de identificatie van de personen (Uitvoeringsreglement, artikel 21 en bijlage) werden genomen: maken en uitreiken van identiteitsbewijzen en armbanden, uitwisseling van het model van identiteitsbewijs, ...

8. Verspreiding van het Verdrag (H.CP - 25)

Zoals hierboven verduidelijkt in punt B, 1, a), vindt deze verspreiding plaats bij de Krijgsmacht.

Het staat niet vast of dit Verdrag werd verspreid onder de bevoegde burgerlijke overheden, het personeel belast met de bescherming van cultuurgoederen en het personeel van de Civiele Bescherming (cf. het voornoemde werkdocument nr. 04).

We kunnen echter opmerken dat de ICHR op 27 april 2000 een informatievergadering heeft georganiseerd met betrekking tot de bescherming van

Bescherming van cultuuroederen en plaatsen van erediens

cultuuroederen in geval van een gewapend conflict. Het verslag van die vergadering is beschikbaar op de website van de ICHR: <http://www.cidh-ichr.be/sites/default/files/documents/4.%20Activit%20E9s/4.b.Manifestations/4.b.3.%20Biens%20culturels%202000/Rapport%20de%20la%20journ%20E9e%20du%2027%20avril%202000%20-%20version%20compl%20FR.pdf>.

Commenté [GB1]: Te vertalen in Frans –Marie-paule, c'est encore Oceanic en NL.

Bovendien werd in 2009 een informatieve brochure opgesteld over de juridische stelsels die van toepassing zijn inzake de bescherming van cultuuroederen en die met name voortvloeien uit het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en de Protocolen bij dit Verdrag. Deze brochure werd verspreid bij de Belgische overheden, zowel op federaal niveau als bij de deelstaten, de provincies en de gemeenten (zie punt 14 hierna).

Ten slotte heeft de ICHR op 12 en 13 december 2013 een internationaal colloquium georganiseerd met betrekking tot de toepassing van het Tweede Protocol van 1999 en van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 voor de bescherming van cultuuroederen in geval van een gewapend conflict. Het programma is beschikbaar op de website van de ICHR: <http://cidh.be/fr/node/157>.

Commenté [GB2]: Aan te passen

Het staat niet vast of dit Verdrag werd verspreid onder de burgerbevolking, met name via onderwijsprogramma's (cf. het voormelde werkdocument nr. 04).

9. Uitwisseling van de officiële vertalingen (H.CP - 26)

Het staat niet vast of de Nederlandse tekst van het Verdrag en van de bijgevoegde Akten bij dat Verdrag werd uitgewisseld.

10. Verslag gericht aan de UNESCO (H.CP - 26)

De ICHR ziet toe op de opmaak van het verslag dat gevraagd wordt in artikel 26 van het Verdrag van 's Gravenhage. Het jongste verslag, dat betrekking heeft op de periode 2009-2012, werd in oktober 2012 overgemaakt aan de UNESCO via de FOD Buitenlandse Zaken. Men heeft alle betrokken departementen laten meewerken aan de opmaak van dit verslag, dat werd voorbereid door de Werkgroep "Cultuuroederen" van de Commissie.

11. Strafmaatregelen – Strafrechtelijke en disciplinaire sancties (H.CP - 28; G.P I - 53, 85, § 4, d, en 86; H.CP II - 15 tot 21)

- a) Artikel 28 van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 (H.CP) voorziet in de strafrechtelijke en disciplinaire bestraffing van schendingen van het Verdrag. Het Verdrag bepaalt dat de Partijen sancties mogen vastleggen overeenkomstig hun nationale wetgeving.

De goedkeuringwet van 10 augustus 1960 bevat geen bijzondere bepalingen hieromtrent en na de goedkeuring van dit Verdrag is geen specifieke wetgeving uitgevaardigd in dit verband.

De FOD Justitie meent dat de schendingen vervat in het Verdrag van 1954 en in het eerste Protocol bij dat Verdrag, voor zover nodig, onder het gemeen strafrecht vallen.

In dit verband kan, onder meer, worden verwezen naar hoofdstuk III van Titel IX van Boek II van het Strafwetboek dat de vernieling en beschadiging van

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

goederen en de aanrichting van schade aan goederen bestraft (artikelen 510 en volgende).

Verder moet ook een ontwerp tot herziening van het Militair Strafwetboek van 1976 worden vermeld. Het tekstvoorstel voor een nieuw hoofdstuk VII behandelt de bestraffing van “niet-ernstige” inbreuken (G. PI-86) (cf. werkdocument nr. 06 “Maatregelen in verband met de andere inbreuken”).

In verband met artikel 17, derde lid, zouden de Gemeenschappen en Gewesten een reglementering met strafrechtelijke sancties kunnen uitwerken.

- b) Verbod op de uitvoer van cultuurgoederen vanuit bezet gebied (Protocol I betreffende het Verdrag van 's Gravenhage van 14 mei 1954).

Protocol I verplicht de landen niet om strafmaatregelen te nemen teneinde het uitvoerverbod te doen eerbiedigen dat is ingesteld bij artikel I, § 1, ervan. Deze verplichting vormt geen ernstige schending als bedoeld in artikel 15 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het Verdrag van 's Gravenhage van 1954.

In het Belgisch strafrecht bestaan momenteel geen specifieke aanpassingsmaatregelen.

De FOD Justitie meent dat de schendingen vervat in Protocol I, voor zover nodig, onder het gemeen strafrecht vallen.

- c) Eerste Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten van 8 juni 1977.

Het eerste Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève bevat bepalingen betreffende de bescherming van cultuurgoederen.

Artikel 85 van het genoemde Protocol vermeldt, bij de ernstige inbreuken die het opsomt, “het doen van aanvallen op duidelijk als zodanig herkenbare historische monumenten, kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfdeel van de volkeren vormen en waaraan een bijzondere bescherming is verleend door een speciale regeling, bijvoorbeeld in het kader van een bevoegde internationale organisatie, wanneer daarvan verwoesting op grote schaal het gevolg is, er geen bewijs bestaat van schending door de tegenpartij van artikel 53, letter b) [verbod om cultuurgoederen en plaatsen van eredienst te gebruiken ter ondersteuning van de militaire inspanning], en wanneer zodanige historische monumenten, kunstwerken en plaatsen van eredienst niet in de onmiddellijke nabijheid van militaire doelen zijn gelegen” (artikel 85, § 4, d).

Deze ernstige inbreuk wordt strafbaar gesteld in artikel 136^{quater}, §1, 34°, van het Strafwetboek, ingevoegd bij artikel 8 van de wet van 5 augustus 2003 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (cf. werkdocument nr. 5 “Bestrafing van ernstige inbreuken”).

- d) Tweede Aanvullend Protocol bij het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 (H.CP - P II - 15 en volgende)

Ernstige schendingen

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van erediens

Artikel 15 van het tweede Aanvullend Protocol bij het Verdrag van 's Gravenhage van 1954, ondertekend in 's Gravenhage op 26 maart 1999, bevat een lijst met ernstige schendingen.

De wet van 5 augustus 2003 betreffende de ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht heeft in het Strafwetboek een artikel 136^{quater}, §3³, ingevoegd dat de in voormeld artikel 15 bedoelde feiten strafbaar stelt.

De inwerkingtreding van artikel 136^{quater}, §3, is onderworpen aan een specifieke regeling. Artikel 29, § 2, van de wet van 5 augustus 2003 betreffende ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht luidt als volgt: *“De derde paragraaf van artikel 136^{quater} van het Strafwetboek en het laatste lid van artikel 136^{quinquies} van het Strafwetboek, ingevoegd bij respectievelijk de artikelen 8 en 9 van deze wet, treden in werking de dag van inwerkingtreding voor België van het Tweede Protocol inzake het Verdrag van 's-Gravenhage van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, aangenomen te 's-Gravenhage op 26 maart 1999.”*

België heeft het Protocol ondertekend bij de goedkeuring ervan op 26 maart 1999. Met toepassing van artikel 41 ervan werd het ratificatieinstrument op 13 oktober 2010 ingediend bij de Directeur van de Unesco, depositaris van het Protocol.

Overeenkomstig de bepalingen van artikel 43 ervan is het Protocol in werking getreden op 9 maart 2004, drie maanden na de indiening van het twintigste ratificatie-, aanvaardings-, goedkeurings- of toetredingsinstrument.

Artikel 43, § 2, van het Protocol regelt de inwerkingtreding van de tekst voor de landen die Partij worden bij het Protocol na de inwerkingtreding ervan op internationaal vlak. Het bepaalt dat het Protocol, voor elke Partij, in werking treedt drie maanden na de indiening van het ratificatie-, aanvaardings-, goedkeurings- of toetredingsinstrument ervan. Bijgevolg is het Protocol, wat België betreft, in werking getreden op 13 januari 2011. De artikelen 136^{quater}, §3, en 136^{quinquies}⁴, laatste lid, van het Strafwetboek zijn op diezelfde datum in werking getreden.

Artikel 136^{quater}, §3, van het Strafwetboek bestraft de daden vermeld in Protocol II in geval van een internationaal en een niet-internationaal gewapend

³ Strafwetboek, artikel 136^{quater}, paragraaf 3: *“De hierna omschreven ernstige schendingen gedefinieerd in artikel 15 van het Tweede Protocol inzake het Verdrag van 's-Gravenhage van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, goedgekeurd te 's-Gravenhage op 26 maart 1999, gepleegd in geval van een gewapend conflict zoals omschreven in artikel 18, §§ 1 en 2, van het Verdrag van 's-Gravenhage van 1954 en in artikel 22 van voornoemd Tweede Protocol, welke door handelingen of nalatigheden inbreuk maken op de bescherming die aan goederen is gewaarborgd door dit Verdrag en Protocol zijn internationaal-rechtelijke misdaden en worden overeenkomstig de bepalingen van deze titel gestraft, onverminderd de strafbepalingen die van toepassing zijn op de uit nalatigheid gepleegde misdrijven:*

1° een aanval richten op een cultureel goed onder versterkte bescherming;

2° een cultureel goed onder versterkte bescherming of de onmiddellijke nabijheid ervan aanwenden ter ondersteuning van een militaire actie;

3° de door het Verdrag en het Tweede Protocol beschermde culturele goederen op grote schaal vernietigen of zich toe-eigenen.”

⁴ Strafwetboek, artikel 136^{quinquies}, laatste lid: *“De misdrijven opgesomd in artikel 136^{quater}, § 3, 1° tot 3°, worden gestraft met opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar.”*

Bescherming van cultuurobjecten en plaatsen van eredienst

conflict (cf. de verwijzing naar artikel 22 van Protocol II betreffende de niet-internationale gewapende conflicten).

Hierbij wordt opgemerkt dat de werkgroep “Wetgeving” van de ICHR een interpretatieve verklaring heeft opgesteld die België kon afleggen bij de ratificatie van dat Protocol om het begrip “niet-internationaal gewapend conflict” beter te omschrijven, maar dat is niet gebeurd⁵.

Krachtens artikel 16 van het tweede Aanvullend Protocol bij het Verdrag van ‘s Gravenhage van 1954, moeten de Partijen ook de nodige wettelijke maatregelen nemen om hun bevoegdheden ten aanzien van de in artikel 15 vermelde overtredingen vast te leggen. Dit gebeurde via voormelde wet van 5 augustus 2003 en meer bepaald via hoofdstuk III ervan tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering.

Bij de ratificatie van het tweede Aanvullend Protocol bij het Verdrag van ‘s Gravenhage van 1954 heeft België de volgende verklaring afgelegd:

“Overeenkomstig artikel 16, § 2, a), van het Protocol en het niet-discriminatiebeginsel zal België de daden strafbaar stellen die vermeld zijn in artikel 15 van dat Protocol zonder rekening te houden met de uitzondering in artikel 16, § 2, b) ervan.”

Andere inbreuken

Artikel 21 bepaalt dat de Partijen de nodige wettelijke, administratieve en disciplinaire maatregelen moeten nemen met het oog op de stopzetting van de volgende daden: het gebruik van culturele goederen waarbij het Verdrag of het Protocol wordt geschonden, de illegale uitvoer, verplaatsing of eigendomsoverdracht van culturele goederen vanuit bezet gebied.

e) Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof van 17 juli 1998

De bepalingen betreffende de bescherming van bepaalde goederen, met name de goederen van culturele aard, die vervat zijn in het Reglement van ‘s Gravenhage van 1907 en van toepassing zijn in geval van een internationaal gewapend conflict, werden omgevormd tot gewoonteregels van internationaal humanitair recht die ook van toepassing zijn in geval van een niet-internationaal gewapend conflict. Deze evolutie werd verankerd in het Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof (cf. werkdocument nr. 44B, “Internationaal Strafgerechtshof”).

De artikelen 17 en 19 van het Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof bepalen dat het Hof een aanvullende bevoegdheid uitoefent naast die van de nationale rechtbanken. In het Statuut van het Hof worden de Verdragsluitende Partijen verzocht, zonder daartoe verplicht te zijn, de bestraffing van de in het Statuut bedoelde schendingen voor hun eigen nationale rechtbanken te regelen. Deze doelstelling werd bereikt door de wet van 5 augustus 2003 betreffende de ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht.

12. Werkgroep van de ICHR betreffende de cultuurobjecten.

⁵ Cf. de parlementaire stukken Senaat nr. 3-1225/2 en Kamer nr. 51-1930.

Bescherming van cultuurogoederen en plaatsen van erediens

Deze werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de betrokken FOD's en Gemeenschappen en Gewesten is ermee belast na te gaan of de maatregelen betreffende de bescherming van cultuurogoederen in geval van een gewapend conflict worden uitgevoerd.

De ICHR heeft beslist op 8 maart 2011 om het mandaat van de WG Cultuurogoederen van de ICHR vast te leggen als coördinatieorgaan dat belast is met het voorleggen van voorstellen aan de ICHR en, telkens als nodig, aan COORMULTI

- met het oog op de uitvoering van Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en de Protocollen bij dat Verdrag en
- met het oog op de voorbereiding van internationale vergaderingen ter zake.

Om deze opdrachten uit te voeren, verleent de ICHR machtiging aan de Voorzitter van de WG om, op basis van voormeld koninklijk besluit van 6 december 2000, en in het bijzonder van artikel 7 ervan, « elke persoon van wie de medewerking nuttig wordt geacht » te kunnen betrekken bij de werkzaamheden van zijn WG.

13. Informatieve brochure “De bescherming van cultuurogoederen in België: welk(e) juridisch(e) stelsel (s) toepassen?”

De ICHR heeft in 2008 een informatieve brochure gepubliceerd over de bescherming van cultuurogoederen in vredesstijd en in geval van een gewapend conflict. In deze brochure worden de verschillende stelsels toegelicht die in België van toepassing zijn op deze goederen, alsook de maatregelen die nog moeten worden uitgevoerd krachtens de internationale verdragen: het goedkeuren van een *sui generis* teken om de onroerende goederen te identificeren die geklasseerd zijn maar die niet noodzakelijk behoren tot de goederen bedoeld in het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en in de Protocollen bij dit Verdrag; de opmaak van lijsten met de goederen die bescherming genieten in geval van een gewapend conflict. In 2009 werden een Franse en een Nederlandse versie van deze brochure verspreid. Sinds 2010 is ook een Engelse versie in elektronisch formaat beschikbaar.

14. De Vereniging “Het Belgische Blauwe Schild Comité”

De vzw “Het Blauwe Schild”, die op 26 oktober 2000 werd opgericht en tot doel heeft de diverse kringen bewust te maken van de problematiek van de bescherming van cultuurogoederen, heeft haar statuten herzien op 15 juni 2004. De herziene statuten werden gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 25 november 2004.

Het Belgische Blauwe Schild Comité is een vzw die deel uitmaakt van het *International Committee of the Blue Shield (ICBS)*.

Net zoals het Rode Kruis dat doet ten gunste van de mens, zet de vzw zich in voor de bescherming van het cultureel erfgoed in geval van gewapende conflicten en in vredesstijd (in geval van natuurrampen zoals overstromingen, stormen, aardbevingen en in geval van andere rampen zoals explosies, brand, waterschade, vandalisme of een kernongeval).

De vereniging streeft ernaar met alle nodige technische middelen hulp te verlenen in geval van een bedreiging voor **Belgische** (on)roerende cultuurogoederen door een natuurramp of een ramp die door de mens veroorzaakt is: door inlichtingen te geven over hoe rampen kunnen worden voorkomen en door te zorgen voor praktische en vooral professionele hulp wanneer rampen zich voordoen.

In geval van een **internationale** ramp of een **internationaal** conflict stelt het comité zijn knowhow en deskundigen ter beschikking van de internationale instanties.

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

Het pleit voor een goede juridische infrastructuur van het risicobeheer voor het erfgoed.

Het comité ondersteunt elke actie van de overheid en van andere organisaties op het vlak van preventie, sensibilisering, beroepsopleiding en interventie in geval van schade die het cultureel erfgoed treft.

Zo heeft het Belgische Blauwe Schild Comité bijvoorbeeld specialisten naar Keulen gestuurd bij de instorting van het gebouw van het stadsarchief in 2009. Het organiseert ook informatiecolloquia en werkt publicaties uit waarvan sommige toegankelijk zijn op de website www.blueshield.be. Het comité werkt samen met de ICHR voor de toepassing van het Verdrag van 's Gravenhage van 1954 en verspreidt actualiteitsinformatie op de pagina <https://www.facebook.com/BelgianCommitteeOfTheBlueShield?ref=hl>.

Een werkgroep bestudeert ook de afkortingen van het erfgoed en het gebruik van het kenteken van het Blue Shield in Europa.

V. VOORSTELLEN VAN BESLISSING

De WG Cultuurgoederen wordt belast in eerste instantie om te werken aan de opmaak van een inventaris van de goederen die in aanmerking komen voor een gewone bescherming (Verdrag van 1954) en, in tweede instantie, aan een inventaris van de goederen die in aanmerking komen voor een verhoogde bescherming, teneinde deze goederen als dusdanig te laten erkennen door de bevoegde internationale instanties.

De WG Cultuurgoederen verzekert de opvolging van de te nemen maatregelen, die uitvoerig beschreven worden in de fiche (zie bijlage C).

VI. LAATSTE BIJWERKING

December 2015

VII. GOEDKEURINGSDATUM

15 December 2015

VIII: BIJLAGEN

- A. Lijst van de voornaamste normatieve bepalingen die de Gemeenschappen en Gewesten hebben aangenomen op het gebied van de bescherming van het cultureel erfgoed, de monumenten en de landschappen (niet-limitatieve lijst).
- B. Gebruik van het kenteken van de cultuurgoederen die bescherming genieten in geval van een gewapend conflict: lijst van de reglementaire teksten aangenomen door de Gemeenschappen en Gewesten
- C. Opvolgingstabel van de te treffen maatregelen.

Bescherming van cultuuroederen en plaatsen van eredienst

Voornaamste normatieve bepalingen die de Gemeenschappen en Gewesten hebben aangenomen op het gebied van de bescherming van het cultureel erfgoed, de monumenten en de landschappen (niet-limitatieve opsomming)

1. Ordonnantie (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerend erfgoed (*Belgisch Staatsblad* van 7 april 1993), gewijzigd bij de ordonnantie van 18 juli 2002 (*Belgisch Staatsblad* van 7 augustus 2005), tot wijziging van de ordonnantie van 29 augustus 1991 houdende organisatie van de planning en de stedenbouw (*Belgisch Staatsblad* van 7 december 1991). Deze ordonnanties worden vervangen door het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening.
2. Decreet (Vlaamse Gemeenschap) van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium (*Belgisch Staatsblad* van 15 september 1993), gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999 en 28 februari 2003, ingetrokken op 1 januari 2015 door het Onroerenderfgoeddecreet (Vlaams Gewest) van 12 juli 2013 (*Belgisch Staatsblad* van 17 oktober 2013).
3. Decreet (Waals Gewest) van 1 april 1999 betreffende het behoud en de bescherming van het patrimonium (*Belgisch Staatsblad* van 22 mei 1999).
4. Decreet (Duitstalige Gemeenschap) van 18 maart 2002 betreffende de infrastructuur (*Belgisch Staatsblad* van 10 juli 2002).
5. Decreet (Vlaamse Gemeenschap) betreffende het varend erfgoed van 29 maart 2002 (*Belgisch Staatsblad* van 18 mei 2002).
6. Decreet (Franse Gemeenschap) van 11 juli 2002 betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 24 september 2002).
7. Decreet (Vlaamse Gemeenschap) van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang (*Belgisch Staatsblad* van 14 maart 2003).
8. Besluit (Franse Gemeenschap) van 4 september 2003 betreffende de toekenning van de titel van meesterwerk van het mondeling en immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap.
9. Besluit van de Vlaamse Regering van 5 december 2003 ter uitvoering van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang (*Belgisch Staatsblad* van 6 februari 2004).
10. Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), goedgekeurd bij besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 9 april 2004 (*Belgisch Staatsblad* van 26 mei 2004), en bekrachtigd door de ordonnantie van 13 mei 2004 (*Belgisch Staatsblad* van 26 mei 2004). Dit Wetboek is in werking getreden op 5 juni 2004.
11. Decreet (Duitstalige Gemeenschap) van 23 juni 2008 betreffende de bescherming van monumenten, klein erfgoed, ensembles en landschappen en betreffende de opgravingen (*Belgisch Staatsblad* van 14 november 2008).

Bescherming van cultuurgoederen en plaatsen van eredienst

12. Besluit (Waals Gewest) van 7 februari 2013 tot bepaling van de lijst met het buitengewoon onroerende erfgoed van het Waalse Gewest (*Belgisch Staatsblad* van 17 augustus 2009).
13. Besluit (Vlaams Gewest) van 12 juli 2013 (*Belgisch Staatsblad* van 17 oktober 2013).
14. Decreet (Waals Gewest) van 11 april 2014 tot wijziging van Boek III van het Waalse Wetboek van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw, Patrimonium en Energie houdende de bepalingen inzake erfgoed (*Belgisch Staatsblad* van 4 juni 2014).

GEBRUIK VAN HET KENTEKEN VAN DE CULTUURGOEDEREN

De Gemeenschappen en Gewesten hebben de normatieve teksten hieromtrent aangenomen. In uitvoering van deze teksten hebben zij regels uitgevaardigd in verband met het aanbrengen van een kenteken op de beschermde cultuurgoederen waarvoor zij bevoegd zijn.

De volgende teksten kunnen worden vermeld:

- Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 16 maart 1995 betreffende het aanbrengen van een kenteken op de beschermde monumenten en landschappen (*Belgisch Staatsblad* van 30 september 1995) (besluit genomen in uitvoering van artikel 30 van de ordonnantie van 4 maart 1993).
- Besluit van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap van 13 maart 1995 betreffende het aanbrengen van een kenmerk op de beschermde monumenten en landschappen (*Belgisch Staatsblad* van 16 september 1995) (besluit genomen in uitvoering van artikel 365 van het Waals Wetboek van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium en rekening houdend met de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van de bevoegdheden van het Waals Gewest inzake monumenten en landschappen: decreten van 23 december 1993 en 17 januari 1994).
- Besluit van de Waalse Gewestregering van 7 juni 1990 betreffende het aanbrengen van een kenmerk op de beschermde monumenten en landschappen (*Belgisch Staatsblad* van 18 september 1990) (besluit genomen in uitvoering van artikel 20 van het decreet van 17 juli 1987).
- Besluit van de Waalse Regering van 17 juni 2004 houdende de integratie in het Waals Wetboek van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium van de bepalingen met betrekking tot de kentekens op beschermde monumenten en landschappen, aan de *Commission royale des Monuments, Sites et Fouilles* van het Waals Gewest en op het patrimoniumsattest (*Belgisch Staatsblad* van 13 augustus 2004).
- Ministerieel Besluit (Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed) van 3 maart 2015 tot vaststelling van de herkenningstekens voor beschermd onroerend erfgoed (*Belgisch Staatsblad* van 5 maart 2015).